

KATARZYNA WASIUTYŃSKA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska | Wydział Teologii

ORCID: 0000-0002-1468-3370

„Mimo drzwi zamkniętych” (J 20,26). Refleksja nad duchowością komunii w warunkach izolacji społecznej na przykładzie Ruchu Focolari

“DESPITE THE CLOSED DOORS” (JN 20:26): REFLECTION
ON THE SPIRITUALITY OF COMMUNION IN CONDITIONS
OF SOCIAL ISOLATION, USING THE EXAMPLE
OF THE FOCOLARE MOVEMENT

Summary

The period of social isolation due to the pandemic limited the opportunities for meetings between small and large communities and left a deep mark on the form of experiencing the spirituality of communion, which is one of the most characteristic features of the post-Conciliar Church. An example is the Focolare Movement, where the privileged path to union with God is the relationship of love for one's neighbour, in which Jesus' promise is fulfilled that he stands among those gathered in his name (cf. Mt 18:20). Chiara Lubich, the founder of the Focolare, saw in modern technological advances the possibility of developing Christian love, which by its nature is universal. The period of the pandemic marked an unexpected breakthrough in this aspect, as well as in the wider understanding and practice of ecclesial communion. The abolition or prolonged limitation of physical meetings has led to the intensive use of other means of communication, making the virtual space a potential place for communal spiritual experience and concrete action for the benefit of others. A remarkable event in its course and fruitfulness, carried out remotely, was the General Assembly of the Movement, which, according to the Statutes, takes place every six years and is the supreme organ of power. The common discernment typical of Focolarini implies, as a fruit of mutual love, the presence of the Risen One, who makes the voice of the Holy Spirit resound with all power. The adaptation of the forms of the spirituality of communion to external circumstances shows an

irresistible need to share a spiritual experience and, if it is authentic, leads to a deepening of the relationship with God and between persons, despite the difficulties.

Keywords: Pandemic, social isolation, spirituality of communion, Focolare Movement, virtual space

Wstęp

Okres pandemii, obok niezliczonych konsekwencji, których rozległość i głębokość ukażą się wraz z upływem czasu, dotknął znacząco także życia religijnego we wszystkich jego aspektach. Niniejszy artykuł podejmuje refleksję nad procesami zachodzącymi w tym kontekście w sferze duchowości o wyraźnym rysie wspólnotowym, której przykładem jest duchowość cechująca Ruch Focolari. Punktem wyjścia będzie charakterystyczne dla współczesnego Kościoła wezwanie do komunii, która czyni z intymnego życia Trójcy Świętej niedościgły model relacji we wspólnocie chrześcijańskiej. W tym nurcie kształtuje się doświadczenie duchowe fokolarinów, dla których uprzywilejowaną drogą do Boga jest spotkanie z innymi, gdzie Zmartwychwstały Pan pozwala się „dotknąć” i udziela swoich darów. Perspektywa ta rodzi zatem pytanie, jak możliwe jest dostosowanie lub zastąpienie podstawowych praktyk duchowości komunii do warunków izolacji społecznej. Konkretnym przykładem takiej adaptacji jest, opisane w ostatniej części, podjęcie rozeznawania wspólnotowego z wykorzystaniem formy zdalnej w związku z odbywającym się w tym okresie Zgromadzeniem Generalnym Ruchu. Celem tej refleksji jest analiza nowych przejawów życia duchowego, płynących z doświadczenia pandemii.

1. Wspólnotowy wymiar życia duchowego

Sobór Watykański II przywołuje Cyprianową definicję Kościoła jako „ludu zjednoczonego jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (LG 4) i podkreśla:

[...] w każdym wprawdzie czasie i w każdym narodzie miły jest Bogu, ktokolwiek się Go lęka i postępuje sprawiedliwie, podobało się jednak Bogu uświęcić i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył (LG 9).

To ponowne odkrycie wymiaru wspólnotowego – który nie był w historii zapomniany, lecz może raczej uspijony przez złożone okoliczności zewnętrzne i wewnętrzne – jest z pewnością jedną z najbardziej charakterystycznych cech współczesnego Kościoła, jego samoświadomości oraz przemian pastoralnych

i duchowych¹. Pośród wielu innych znaczące są w tej kwestii wypowiedzi Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, by przywołać trzech ostatnich papieży.

Jan Paweł II w liście *Novo millennio ineunte* wezwał wierzących, aby „zynieć Kościół domem i szkołą komunii”. I wyjaśnił:

[...] zanim przystąpimy do programowania konkretnych przedsięwzięć, należy *krzewić duchowość komunii* [...]. Duchowość komunii to przede wszystkim spojrzenie utkwione w tajemnicę Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas. Duchowość komunii to także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako „kogoś bliskiego”, co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajając jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń (NMI 43)².

Benedykt XVI podczas audiencji 29 marca 2006 roku podkreślił nierozdzielność komunii z Bogiem i komunii braterskiej.

Życie w komunii z Bogiem i między nami jest właściwym celem przepowiadania Ewangelii, jest to dążenie do nawrócenia na chrześcijaństwo: „cośmy ujrzeli i usłyszeli, oznajmiamy także wam, abyście i wy mieli współuczestnictwo z nami” (1 J 1,3). Ta podwójna komunია z Bogiem oraz między nami jest nierozdzielna; gdzie niszczy się komunία z Bogiem, która jest komunią z Ojcem, z Synem oraz z Duchem Świętym, niszczy się także fundament oraz źródło komunii między nami. Gdzie zaś nie ma przeżywanej komunii między nami, tam również komunία z Bogiem Trójjedynym nie jest żywa i prawdziwa, jak o tym słyszeliśmy³.

Papież Franciszek powtarza nieustannie, że

Ewangelia zachęca nas zawsze, by podejmować ryzyko spotkania z twarzą drugiego człowieka, z jego fizyczną obecnością stawiającą pytania, z jego bólem i jego prośbami,

- 1 Por. Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunία „Communio notio”*, 1992.
- 2 Dalej Jan Paweł II wyjaśnia: „Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dar dla mnie». Duchowość komunii to wreszcie umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6,2) i odrzucania pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość. Nie ludźmy się: bez takiej postawy duchowej na niewiele zdałyby się zewnętrzne narzędzia komunii. Stałyby się bezdusznymi mechanizmami, raczej pozorami komunii niż sposobami jej wyrażania i rozwijania” (NMI 43).
- 3 Benedetto XVI, *Udienza generale*, 29.03.2006, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060329.html (dostęp: 31.03.2021), tłum. polskie za: <https://www.ruda-parafianin.pl/benedykt/03aud06/a60329s.htm> (dostęp: 31.03.2021).

z jego zaraźliwą radością, stale ramię w ramię. Prawdziwa wiara w Syna Bożego, który przyjął ciało, jest nieodłączna od daru z siebie, od przynależności do wspólnoty, od służby, od pojednania z ciałem innych. Syn Boży przez swoje wcielenie zachęcił nas do rewolucji czułości (EG 88).

Przynależność do wspólnoty Kościoła, jako wyraz i nieodłączna konsekwencja osobistej więzi z Chrystusem, oznacza spotkanie twarzą w twarz, ramię w ramię, krótko mówiąc: obecność również w wymiarze fizycznym. Franciszek wielokrotnie podkreślił, że woli raczej „Kościół poturbowany, poraniony i brudny, bo wyszedł na ulice, niż Kościół chory z powodu zamknięcia się” (EG 49). Tymczasem w ostatnich miesiącach z powodów od nas bezpośrednio niezależnych znaleźliśmy się jako Kościół, wspólnoty, rodziny, osoby, w sytuacji zamknięcia, z którego mogą rodzić się „choroby”. Bez wątplenia obraz Kościoła chorego z powodu zabarykadowania się w pomieszczeniu pełnym stęchlizny w intencji papieża miał przede wszystkim znaczenie przenośne: chodziło o zamknięcie mentalne i duchowe, a nie o ograniczenia narzucone przez niespodziewane szerzenie się pandemii.

2. Spotkanie ze Zmartwychwstałym w wymiarze cielesnym

Niemniej jednak znaleźliśmy się w ewangelicznej scenie drzwi zamkniętych z powodu strachu, na który składają się okoliczności różnego pochodzenia. Czy Zmartwychwstały Pan może również dzisiaj stanąć pośród nas, mimo drzwi zamkniętych? Odpowiedzi na to pytanie poszukamy, opierając się na doświadczeniu Ruchu Focolari. Jest to ruch eklezjalny powstały w latach czterdziestych XX wieku w Trydencie wokół młodej dziewczyny, Chiary Lubich⁴. W krótkim czasie fokolarini dotarli do całych Włoch i do innych krajów europejskich⁵, wreszcie na wszystkie kontynenty. Jak podkreślała wielokrotnie założycielka, jego

4 Chiara Lubich urodziła się w Trydencie w 1920 r., zmarła w Rocca di Papa (Rzym) w 2008 r. W młodości związana była z Akcją Katolicką oraz z III Zakonem franciszkańskim, gdzie jako 23-letnia dziewczyna poświęciła się Bogu, składając ślub czystości. Zafascynowana słowami Ewangelii, przekonała się, że są one konkretnymi wskazówkami w codziennym życiu. Wokół niej spontanicznie zrodziła się wspólnota osób w różnym wieku, stanie i o różnej pozycji społecznej. Otrzymała ona szybko błogosławieństwo biskupa Trydentu. Pierwsza oficjalna aprobata Ruchu ze strony papieża nadeszła w 1962 r. Lubich utrzymywała liczne kontakty w środowisku eklezjalnym i świeckim, odegrała również znaczącą rolę w dialogu ekumenicznym oraz międzyreligijnym. W uznaniu zasług na polu współczesnej kultury i życia społecznego przyznano jej kilkanaście doktoratów *honoris causa* w różnych dziedzinach oraz inne prestiżowe nagrody. W 2015 r. rozpoczął się jej proces beatyfikacyjny. Por. m.in. A. Torno, *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, Poznań–Warszawa 2013; M. Gentilini, *Chiara Lubich: la via dell'unità, tra storia e profezia*, Roma 2019.

5 Początki Ruchu Focolari w Polsce sięgają końca lat sześćdziesiątych XX w.

członkowie czują się wezwani, aby być żywą odpowiedzią na modlitwę arcykapłańską Jezusa: „aby wszyscy stanowili jedno” (J 17,21). Cechująca ich duchowość ma zatem charakter wybitnie wspólnotowy, gdyż zawiera się w słowie „jedność”, a Jan Paweł II wyraźnie łączył ją ze wspomnianą już duchowością komunii.

To doświadczenie jedności typowe dla fokolarinów trzeba odczytać w świetle ewangelicznej obietnicy zapisanej przez Mateusza: „gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20). W istocie na pierwszej stronie Statutów generalnych Ruchu Focolari⁶ czytamy:

Wzajemna i trwała miłość, która umożliwia jedność i przynosi obecność Jezusa we wspólnocie, stanowi dla osób należących do Dzieła Maryi podstawę ich życia w każdym aspekcie: jest normą norm, fundamentem każdej reguły⁷.

A zatem u podstawy całego życia duchowego oraz każdego działania znajduje się staranie, aby uczynić miejsce Zmartwychwstałemu, obecnemu we wspólnocie gromadzącej się w Jego imię. „W Jego imię”, jak komentowała wielokrotnie Chiara, można odczytać w znaczeniu: „w Jego miłości”⁸.

Warto w tym miejscu podkreślić, że dla członków Ruchu Focolari rok 2020 otwierał się pod znakiem szczególnego jubileuszu. 22 stycznia przypadała 100. rocznica narodzenia założycielki i na cały rok zaplanowane były obchody, którym towarzyszyło hasło: „Świętować, aby spotkać”. Jak wyjaśniła ówczesna prezydent Ruchu Maria Voce⁹:

[...] hasło to wydawało się odpowiednie, aby świętować, na najróżniejsze sposoby, ze względu na osobę naszej założycielki oraz na charyzmat, którym Bóg ją obdarzył, a który ona tak hojnie przekazała. Pragniemy bowiem, aby osoby spotkały ją dziś żywą, a nie przywoływały jako nostalgiczne wspomnienie. Aby spotkały ją w naszej duchowości, w jej dziełach, a przede wszystkim w jej „ludzie”, to znaczy w tych, którzy teraz żyją jej duchem braterstwa, komunii, jedności¹⁰.

Nie trzeba wyjaśniać, że pandemia pokrzyżowała wszystkie te plany i postawiła członków Ruchu w paradoksalnej sytuacji, otwierając zupełnie nowe doświadczenie. Ma ono, wyjaśnia Maria Voce,

6 Oficjalna nazwa Ruchu Focolari to Dzieło Maryi.

7 Dzieło Maryi, *Statuty generalne*, s. 11.

8 Por. C. Lubich, *Charyzmat jedności*, Kraków 2007, s. 38.

9 Maria Voce stała na czele Ruchu Focolari w latach 2008–2021. W lutym 2021 r. nową prezydent została wybrana Margaret Karram.

10 M. Voce, *Radicali bene nel presente*, „L'Osservatore Romano” 2.04.2020, <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2020-04/radicarci-bene-nel-presente.html> (dostęp: 31.03.2021).

[...] nie tylko wymiar społeczny i psychologiczny, ale także poważne konsekwencje duchowe. Dotyczy to wszystkich, a w szczególności sposób chrześcijan. Sytuacja ta dotyka także do głębi naszą specyficzną duchowość jako Focolari. My jesteśmy stworzeni do komunii i jedności. Umiejętność nawiązywania relacji jest być może najbardziej charakterystyczną cechą osoby, która poznała i przyjęła ducha Chiary. I właśnie ten wymiar wydaje się obecnie całkowicie ograniczony¹¹.

W tym miejscu należy podkreślić, że warunki izolacji społecznej ograniczyły szersze kontakty, uniemożliwiając spotkania liczniejszych wspólnot – które są niezwykle ważne dla podtrzymania ducha jedności. Z drugiej jednak strony stały się czynnikiem wspólnototwórczym na poziomie rodzin czy wspólnot życia konsekrowanego¹². Podobnie jak wiele rodzin, focolarini, którzy w zwyczajnych warunkach prowadzą życie aktywne, pracują zawodowo, oddają się wielorakim aktywnościom apostołskim, znaleźli się zamknięci we wspólnocie dosłownie 24 godziny na dobę. Nie ulega wątpliwości, że ta fizyczna, nieprzerwana bliskość ma swoje wymagania, do których nie są przyzwyczajone nawet osoby na co dzień realizujące powołanie chrześcijańskie wraz z innymi.

Chodzi tu o prawdziwą ascezę życia wspólnotowego. Tak opisywała tę ascezę założycielka Focolari. W Ruchu

[...] ceni się [...] szczególnie te [umartwienia], które przynosi nam życie jednością z braćmi. Nie jest ono łatwe dla *dawnego człowieka*, jak nazywa go św. Paweł, zawsze gotowego odrodzić się w nas. Jedności braterskiej nie buduje się zresztą raz na zawsze, trzeba ją ciągle odbudowywać. Gdy jest jedność, a dzięki niej Jezus obecny między nami, doświadcza się ogromnej radości, którą obiecał Jezus w swej modlitwie o jedność. Kiedy natomiast jedności zabraknie, pojawiają się cienie i dezorientacja. Przeżywa się coś w rodzaju czyścica. I to jest pokuta, którą musimy być gotowi przyjąć¹³.

Tak o tym okresie zamknięcia wewnątrz małych wspólnot opowiada Jesús Morán, współprezydent Focolari:

[...] był to naprawdę czas cierpienia, ale i czas wielkiej łaski. Tak to czujemy. Czujemy, że coś się wydarzyło w nas wszystkich, jakby dokonał się jakiś przełom, przełom natury duchowej, konkretny, relacyjny, i nie możemy już zwrócić się wstecz. Widzimy bowiem owoce przede wszystkim w nas, osobiście, ale również w naszych wspólnotach focolare, gdzie wiedliśmy życie głębsze niż kiedykolwiek, złożone z wielu elementów. Ja nigdy nie widziałem, żeby moi bracia tak dobrze gotowali, jak w tym okresie, tak sprząтали

11 Tamże.

12 Sercem Ruchu są małe wspólnoty, „focolare”, tworzone przez osoby świeckie poświęcone Bogu, zgodnie z duchowością Chiary Lubich.

13 C. Lubich, *Charyzmat jedności...*, s. 70–71.

dom, tak się modlili, modlili razem, modlili indywidualnie [...]. Bez wątplenia pandemia poruszyła nas w samym sercu charyzmatu, dokonaliśmy niezwykłych odkryć. Na przykład, że jedność jest doświadczeniem ciała, ponieważ bardzo mocno wypłynęła w tym okresie teologia ciała, iż jesteśmy jednym ciałem¹⁴.

3. Przestrzeń wirtualna jako miejsce doświadczenia duchowego

W długich miesiącach pandemii rozbrzmiało z nową siłą zasadnicze pytanie: czy przestrzeń wirtualna, do której zdecydowana większość społeczeństwa się przeniosła, może stać się również miejscem doświadczenia duchowego? W przywołanym już artykule w „L'osservatore Romano” Maria Voce stwierdza:

[...] przechodząc ponad okolicznościami, również w niemożności wspólnego celebrowania Eucharystii, odkrywamy na nowo żywą i silną obecność Jezusa: w Ewangelii wprowadzonej w życie, w bracie spotkanym z miłością, pośród tych, którzy – również na odległość – jednoczą się w Jego imię¹⁵.

Uwagę przywołuje tu dopowiedzenie: „również na odległość”. Tę właśnie odległość w jakiejś mierze próbuje wypełnić przestrzeń wirtualna, zwłaszcza różne formy konferencji wideo, które zastępują w aktualnej sytuacji fizyczne spotkania poszczególnych grup.

Bez wątplenia, wykorzystanie internetu dla celów formacyjnych czy organizacyjnych nie stanowi oryginalnej cechy okresu pandemii¹⁶. Nowością natomiast jest skala interakcji podejmowanych w świecie cyfrowym przy gwałtownym ograniczeniu innych relacji międzypersonalnych oraz poszerzenie grona odbiorców o coraz młodsze dzieci, a także o osoby starsze. W przestrzeni wirtualnej odbywają się regularne spotkania formacyjne dla niemal wszystkich grup wiekowych i powołań w Kościele: ich powszechna dostępność przy jednoczesnym ograniczeniu innych ofert spędzania wolnego czasu sprawia, że w wielu z nich mówi się o niespotykanej dotąd frekwencji. Jednocześnie pojawia się zrozumiała wątpliwość, czy przestrzeń cyfrowa nie stoi w opozycji do świata rzeczywistego, a w konsekwencji, czy może ona zastąpić albo przynajmniej uzupełniać realne, osobowe doświadczenie Boga i drugiego człowieka, przeżywane w warunkach duchowo-cieleśnych. Czy komputerowy mikrofon i kamera, wyłączone w dowolnej chwili,

14 M. Voce, J. Morán, *Odpowiedzi na pytania mieszkańców Loppiano*, 13.06.2020, Archiwum Ruchu Focolari.

15 M. Voce, *Radicarci bene nel presente...*

16 Na temat roli mediów w życiu Kościoła zob. Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary*, 1992.

mogą stać się dziś prawdziwymi narzędziami komunii, która oznacza gotowość na przewyciężenie pokus egoizmu, aby dzielić z innymi radości i cierpienia, trudy codziennej pracy oraz wyzwania wspólnego życia i działania?

Wydaje się, że odpowiedź na to pytanie kształtuje się niezwykle dynamicznie i dojrzewa wraz z upływem czasu naznaczonego pandemią. To, co przed rokiem wydawało się niemożliwe lub mało prawdopodobne, stało się udziałem wielu członków Ruchu na całym świecie. Kiedy spotkania formacyjne, dni skupienia i rekolekcje prowadzone online okazały się praktycznie jedyną opcją wspólnego podążania drogami komunii, focolarini przyjęli je jako opatrnościowe znaki czasu, które należy wykorzystać w okresie przymusowego wstrzymania innych wspólnych działań. Dla ożywienia więzi braterstwa oraz wzajemnego umocnienia w wierze i nadziei zaproponowali niezwykle bogatą ofertę formacji duchowej oraz kulturalnej¹⁷, szukając nowych form interakcji i czynnego zaangażowania zarówno na poziomie lokalnym, jak i międzynarodowym. Obok wymiany doświadczeń duchowych oraz epizodów życia ewangelicznego¹⁸ spotkania w przestrzeni wirtualnej stały się okazją do dzielenia się konkretnymi inicjatywami wzajemnej pomocy na skalę światową oraz pomiędzy krajami danego obszaru geograficznego¹⁹.

Wpływ nowoczesnych narzędzi komunikacji społecznej na życie członków Ruchu Focolari stanowi niezwykle ciekawą, aktualną kwestię i zasługiwałby na odrębne studium. W tym kontekście wystarczy wspomnieć, że już w latach pięćdziesiątych XX wieku Chiara Lubich mówiła o miłości, która wyraża się w symbolicznych siedmiu aspektach życia. Przyporządkowała je do siedmiu kolorów

17 Obok regularnych spotkań formacyjnych typowych dla poszczególnych grup warto zwrócić uwagę na dodatkowe propozycje, których celem jest podtrzymanie więzi osobowych i społecznych w sytuacjach nieformalnych. Przykładem takich inicjatyw są częste koncerty online przygotowane przez działające w Ruchu zespoły muzyczne Gen Rosso i Gen Verde (por. <https://www.genrosso.com/>; <https://www.genverde.it/>), a w kontekście polskim cotygodniowe spotkania w wirtualnej kawiarence, otwarte dla członków i sympatyków Ruchu w całym kraju (por. <https://www.focolare.org/polska/2020/12/30/kawiarenka-z-jezusem-posrodku> [dostęp: 31.03.2021]).

18 Tzw. komunია duszy i komunია doświadczeń ze Słowem życia stanowią formy dzielenia się darami duchowymi i wzajemnego towarzyszenia na drodze jedności w różnych grupach. Praktyki te, obecne w Ruchu Focolari niemal od samego początku, Lubich zalicza do podstawowych „narzędzi” duchowości wspólnotowej. Por. C. Lubich, *Miłość wzajemna*, Warszawa 2014, s. 72–80.

19 Inicjatywy i świadectwa dotyczące pomocy materialnej ofiarom najościniejszej dotkniętym konsekwencjami pandemii można znaleźć na międzynarodowej stronie: <https://www.focolare.org/covid/>, a także na stronie polskiej: <https://www.focolare.org/polska/2020/05/16/pomaga-my-wspolnota-dobr-ktora-swiaeczy-o-braterstwie> (dostęp: 31.03.2021).

tęczy, a kolorowi fioletowemu nadała tytuł: jedność i środki przekazu. W Statutach, w artykule odnoszącym się do tego aspektu, czytamy m.in.: Ruch

[...] stara się, by środki przekazu informacji należały do najszybszych i adekwatnych; ponadto, aby dotrzeć do wszystkich członków, wykorzystuje w miarę możliwości, najodpowiedniejsze środki komunikacji społecznej, jakie może oferować rozwój techniki, jak: Internet, telewizję, radio, kino, teatr²⁰.

Wymowne jest, że ta część Statutów nie dotyczy struktury organizacyjnej, ale konkretnych wyrazów życia duchowego: dla Chiary komunikacja była konkretną formą praktykowania miłości wzajemnej, która pozwala dotknąć obecności Boga we wspólnocie zgromadzonej w imię Jezusa.

Nie ulega wątpliwości, że przestrzeń wirtualna stała się częścią chrześcijańskiego doświadczenia duchowego i ostatnie miesiące pokazały jej ogromne (choć przecież nie nieograniczone) możliwości²¹. A jednak nie może ona zastąpić fizycznych przestrzeni życia wspólnotowego. Raz jeszcze przywołujemy na świadka Marię Voce:

A teraz, kiedy się to skończy, powiemy: A teraz? A teraz? Myślę, że teraz powinniśmy sięgnąć po owoce, to znaczy nie stracić tych wszystkich nowych możliwości, których Bóg pozwolił nam doświadczyć, ponieważ jeśli je tracimy, to straciliśmy cały czas, jaki na to poświęciliśmy, tymczasem nie powinniśmy stracić tych możliwości. Jednocześnie przeżywać je w duchu wychodzenia do innych. Skończył się okres zamknięcia, teraz jest ryzyko pozostania w tym zamknięciu, dostosowania się, powiedzenia: „w gruncie rzeczy, tak dobrze nam się modliło, dlaczego nie robić tak dalej?” Nie, wyjdźmy, aby pójść na Mszę [...]. Czy też: „Było nam tak dobrze, kiedy byliśmy sami”. Nie, kiedy ktoś przychodzi, otwórzmy mu drzwi²².

Tej duchowej otwartości drzwi wspólnota nie może utracić ani na chwilę.

4. Rozeznawanie wspólnotowe w formie zdalnej

Dla Ruchu Focolari szczególnym wyzwaniem czasu pandemii okazało się przeprowadzenie Zgromadzenia Generalnego zwyczajnego, które zgodnie ze Statutami odbywa się co sześć lat i stanowi najwyższy organ władzy²³. Pierwotnie przewidziane było ono na wrzesień 2020 roku, lecz ze względu na zmieniające

20 Dzieło Maryi, *Statuty generalne*, art. 70.

21 Por. numer wydawanego przez Ruchu Focolari periodyku „Ekklesia” poświęcony całkowicie kwestii Kościoła w okresie pandemii: *Chiesa della pandemia*, „Ekklesia” 3 (2020).

22 M. Voce, J. Morán, *Odpowiedzi na pytania mieszkańców Loppiano...*

23 Por. Dzieło Maryi, *Statuty generalne...*, art. 73–80.

się warunki związane ze stanem wyjątkowym we Włoszech – gdzie znajduje się Centrum Ruchu – oraz na całym świecie ostatecznie odbyło się wyłącznie w formie zdalnej w dniach od 24 stycznia do 7 lutego 2021 roku. To bezprecedensowa opcja była możliwa dzięki specjalnemu pozwoleniu wydanemu przez Dykasterię do spraw Świeckich, Rodziny i Życia na prośbę ustępującej prezydent Marii Voce po wielu konsultacjach z członkami Ruchu. Forma zdalna budziła początkowo pewne wątpliwości wśród focolarinów, dla których fundamentalne jest odwołanie do obietnicy Jezusa, iż staje On pośród tych, którzy gromadzą się w Jego imię (por. Mt 18,20), oraz przekonanie, że ta Jego obecność pozwala rozbrzmiewać jeszcze mocniej głosowi Ducha Świętego zarówno w pojedynczych duszach, jak i pomiędzy nimi²⁴. Otwierając Zgromadzenie, Maria Voce zachęciła 362 uczestników do przyjęcia postawy Jezusa, który podczas ostatniej wieczerzy umył uczniom nogi, to znaczy do „słuchania się, rozumienia, przyjmowania różnic, bycia prawdziwymi, równymi sobie braćmi, każdy obdarzony najwyższą godnością, którą daje nam Jezus, ponieważ czyni nas dziećmi Bożymi”²⁵. Wypowiedzi bezpośrednich świadków tego wydarzenia potwierdzają zgodnie, że było ono doświadczeniem Ducha Świętego, który daje się rozpoznać po zaskakującej nowości podejmowanych niemal jednomyślnie decyzji oraz po obfitych duchowych owocach²⁶.

Przesunięcie daty Zgromadzenia wydłużyło o kilka miesięcy okres przygotowań, w który włączeni zostali wszyscy członkowie Ruchu. Na pierwszym etapie zebrano ponad 3 tysiące postulatów z całego świata²⁷, które stały się podstawą prac komisji przygotowawczej nad zredagowaniem *Instrumentum laboris*. Opierała się ona na dalszych konsultacjach i otwartym kwestionariuszu online. W ten sposób wyłoniły się następnie cztery podstawowe obszary tematyczne, do których pogłębienia w fazie bezpośrednich przygotowań do Zgromadzenia, w serii webinarów, zostali zaproszeni wszyscy zainteresowani. Pracom tym, w których wykorzystano współczesne metody wspomagające pracę zespołową i procesy decyzyjne, towarzyszyła pogłębiona refleksja na temat drogi synodalnej i rozważania wspólnotowego właściwych charyzmatowi jedności²⁸. Bez wątpienia tak rozległe zaangażowanie wspólnot Focolari na świecie w przygotowania i przebieg

24 Por. C. Lubich, *Gesù in mezzo*, Roma 2019, s. 37–38.

25 Wypowiedź Marii Voce z 22.01.2021, cyt. za: <https://www.focolare.org/polska/2021/01/26/zgromadzenie-ogolne-dziela-maryi> (dostęp: 31.03.2021).

26 Por. *I Focolari e la nuova presidente*, oprac. A. Nicosia, „Città Nuova” 3 (2021), s. 52.

27 Por. <https://www.focolare.org/news/2021/01/21/al-via-lassemblea-generale-dei-focolari> (dostęp: 31.03.2021).

28 Por. J. Morán, *Il discernimento alla luce del carisma dell'unità*, 20.09.2019, Archiwum Ruchu Focolari.

Zgromadzenia²⁹ było konsekwencją okresu pandemii, kiedy z jednej strony członkowie Ruchu ograniczyli podróże i liczne działania, z drugiej zaś – przyjęli i dostosowali do potrzeb wspólnotowego stylu życia możliwości oferowane przez środki komunikacji.

Zakończenie

Przedłużający się okres izolacji społecznej nie zatrzymał podstawowych przejawów życia duchowego, choć dokonał w nim głębokich przemian, których stałość zbyt wcześnie jest jeszcze określić. Jeśli z jednej strony ograniczył wiele dotychczasowych form wspólnotowych, które stanowią istotną cechę komunii eklezjalnej, to z drugiej strony przyspieszył pewną formę *aggiornamento* – dostosowania do zmieniających się realiów społecznych i kulturowych, zwłaszcza w obszarze komunikacji cyfrowej. Wydaje się, że adaptacja ta była konieczna ze względu na wyjątkowe okoliczności zewnątrz i można odczytać ją w kategorii znaków czasu. Bez wątplenia niektóre z tych nowych elementów zapiszą się na stałe w praktyce Kościoła i jego wspólnot, ożywianych wielorakimi charyzmatami. Rozwój narzędzi komunii, choć naznaczony niezwykle bolesnym okresem izolacji, wskazuje na niepokonaną potrzebę współdzielenia doświadczenia duchowego, z wpisanymi w nie trudnościami i pociechami.

W lipcu 1961 roku Chiara Lubich zapisała w formie poezji swoje przekonanie o obecności Boga w zmiennych okolicznościach życia. Jej słowa, przytoczone na zakończenie naszej refleksji, wyrażają nadzieję, że z czasem stanie się ono podsumowaniem aktualnego, dramatycznego doświadczenia pandemii.

Radości i cierpienia,
nadzieje,
spełnione marzenia.
Dojrzałość życia i myśli.
Stałość.
Poczucie obowiązku
i wezwanie Miłości z Wysoka,
a w odpowiedzi
spójność naszego życia.
Zmagania.

29 Przykładem zaangażowania członków Focolari nieuczestniczących w obradach była audyencja u papieża Franciszka dla uczestników Zgromadzenia. Ponieważ większość z nich łączyła się z Aulą Pawła VI zdalnie, media watykańskie zapewniły transmisję internetową, dostępną dla wszystkich zainteresowanych. Por. https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/february/documents/papa-francesco_20210206_focolari.html (dostęp: 31.03.2021).

Zapal i zdobycze.
 Burze.
 Zaufanie Bogu:
 tylko Bogu.
 Wzloty. Upadki.
 Gwałtowne ulewy,
 głębokie korzenie.
 Owoce, owoce, owoce...
 Ciemności duszy:
Boże mój, Boże mój...
 Potem delikatna muzyka Nieba
 odległa.
 Potem coraz bliższa.
 Dźwięk bębnów:
 zwycięstwo!
 Życie jest długie,
 różne są drogi,
 cel jest bliski.
 Wszystko,
 każda rzecz,
 zawsze,
 ma,
 miała,
 jedno tylko przeznaczenie:
 zjednoczenie z Tobą³⁰.

Bibliografia

- Benedykt XVI, *Udienza generale*, 29.03.2006, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/audiences/2006/documents/hf_ben-xvi_aud_20060329.html (dostęp: 31.03.2021), tłum. polskie za: <http://www.ruda-parafianin.pl/benedykt/03aud06/a60329s.htm> (dostęp: 31.03.2021).
- Chiesa della pandemia*, „Ekklesia” 3 (2020).
- Dzieło Maryi, *Statuty generalne*.
- Franciszek, *Adhortacja apostołska „Evangelii gaudium”*, 2013.
- Franciszek, *Discorso ai partecipanti all'Assemblea Generale del Movimento dei Focolari*, https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2021/february/documents/papa-francesco_20210206_focolari.html (dostęp: 31.03.2021).
- Gentilini M., Chiara Lubich: la via dell'unità, tra storia e profezia, Roma 2019.

30 C. Lubich, *Charyzmat jedności...*, s. 221–222.

<https://www.focolare.org/covid> (dostęp: 31.03.2021).

<https://www.focolare.org/news/2021/01/21/al-via-lassemblea-generale-dei-focolari> (dostęp: 31.03.2021).

<https://www.focolare.org/polska/2020/05/16/pomagamy-wspolnota-dobr-ktora-swiadczy-o-braterstwie> (dostęp: 31.03.2021).

<https://www.focolare.org/polska/2021/01/26/zgromadzenie-ogolne-dziela-maryi> (dostęp: 31.03.2021).

<https://www.genrosso.com> (dostęp: 31.03.2021).

<https://www.genverde.it> (dostęp: 31.03.2021).

I Focolari e la nuova presidente, oprac. A. Nicosia, „Città Nuova” 3 (2021), s. 50–54.

Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte”*, 2001.

Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary*, 1992.

Kongregacja Nauki Wiary, *List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია* „*Communio notio*”, 1992.

Lubich C., *Charyzmat jedności*, Kraków 2007.

Lubich C., *Miłość wzajemna*, Warszawa 2014.

Lubich C., *Gesù in mezzo*, Roma 2019.

Morán J., *Il discernimento alla luce del carisma dell’unità*, 20.09.2019, Archiwum Ruchu Focolari.

Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*.

Torno A., *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, Poznań–Warszawa 2013.

Voce M., *Radarcari bene nel presente*, „L’Osservatore Romano” 2.04.2020, <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2020-04/radarcari-bene-nel-presente.html> (dostęp: 31.03.2021).

Voce M., Morán J., *Odpowiedzi na pytania mieszkańców Loppiano*, 13.06.2020, Archiwum Ruchu Focolari.

„MIMO DRZWI ZAMKNIĘTYCH” (J 20,26). REFLEKSJA NAD DUCHOWOŚCIĄ KOMUNII W WARUNKACH IZOLACJI SPOŁECZNEJ NA PRZYKŁADZIE RUCHU FOCOLARI

Streszczenie

Okres izolacji społecznej z powodu pandemii, ograniczając możliwości spotkań małych i większych wspólnot, odcisnął głębokie znamię na formie przeżywania duchowości komunii, która

stanowi jeden z najbardziej charakterystycznych rysów Kościoła posoborowego. Przykładem jest tu Ruch Focolari. Uprzywilejowaną w nim drogą do zjednoczenia z Bogiem jest relacja miłości do bliźniego, w której wypełnia się obietnica Jezusa, że staje On pośród osób gromadzących się w Jego imię (por. Mt 18,20). Chiara Lubich, założycielka Focolari, widziała w nowoczesnych zdobyczach techniki możliwość rozwoju miłości chrześcijańskiej, która ze swej natury jest powszechna i dąży do jedności. Okres pandemii wyznaczył niespodziewany przełom w tym aspekcie, a także szerzej – w pojmowaniu i praktyce komunii eklezjalnej. Zniesienie lub przedłużające się ograniczenie spotkań fizycznych doprowadziły do intensywnego wykorzystania innych środków komunikacji, czyniąc z przestrzeni wirtualnej potencjalne miejsce wspólnotowego doświadczenia duchowego oraz konkretnego działania dla dobra innych. Wyjątkowym w swym przebiegu i owocach wydarzeniem przeprowadzonym w formie zdalnej było Zgromadzenie Generalne Ruchu, które odbywa się zgodnie ze Statutami co sześć lat i stanowi najwyższy organ władzy. Rozpoznawanie wspólnotowe typowe dla fokolarynów zakłada, jako owoc miłości wzajemnej, obecność Zmartwychwstałego, który pozwala wybrzmieć z całą mocą głosowi Ducha Świętego. Dostosowanie form duchowości komunii do okoliczności zewnętrznych wskazuje na nieodpartą potrzebę współdzielenia doświadczenia duchowego i, jeśli jest ono autentyczne, prowadzi pomimo trudności do pogłębienia więzi z Bogiem i między osobami.

Słowa kluczowe: pandemia, izolacja społeczna, duchowość komunii, Ruch Focolari, przestrzeń wirtualna

Nota autorska

Katarzyna Wasiutyńska – doktor teologii, absolwentka filologii romańskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie oraz teologii na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, członkini Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości oraz międzynarodowej grupy teologów duchowości Scuola Abbà (przy Centrum Ruchu Focolari w Rzymie); e-mail: kwasutyńska@gmail.com.

Cytowanie

Wasiutyńska K., „*Mimo drzwi zamkniętych*” (J 20,26). *Refleksja nad duchowością komunii w warunkach izolacji społecznej na przykładzie Ruchu Focolari*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 37 (2021), s. 265–278. DOI: 10.18276/cto.2020.37-15.